

El meu besavi va anar a Cuba...

Introducció

La guerra d'independència de Cuba o guerra de Cuba (1895-1898) fou la fi de la colonització espanyola d'Amèrica i suposa el fracàs colonial espanyol i l'èxit dels independentistes de l'illa.

El conflicte venia de lluny precedit per diversos episodis bèl·lics, la Guerra dels deu anys (1868-1878) i la Guerra Chiquita (1879-1880).

Els motius del conflicte els podem simplificar en cinc punts. El primer és el distanciament entre cubans i espanyols. El segon, la modernització de la producció de sucre fa que molts es quedin sense feina i es vegin abocats al bandolerisme. El tercer, augment de protestes de les poblacions rurals contra el règim espanyol. El quart, la baixa del preu del sucre va suposa la caiguda de diverses empreses. I el cinquè els canvis polítics i la restauració del colonialisme intransigent i autoritari.

La guerra va començar el 24 de febrer de 1895 amb el que es coneix com a Crit de Baire. El dirigent més destacat de l'independentisme fou Josep Martí, que volia una República per acabar amb el poder colonial i superar la divisió social i econòmica.

La guerra s'allargava fins que van intervenir els Estats Units, arran de l'explosió del seu vaixell Maine el 15 de febrer de 1897 quan estava ancorat al port de l'Havana. Els informes de l'explosió no foren concloents, però la premsa i l'opinió pública instigada per govern nord-americà va determinar l'entrada a la guerra. Aquest fet només fou una excusa, ja que feia temps que els interessava Cuba tant per qüestions econòmiques com polítiques, volien assegurar la seva presència al Carib i al Pacífic.

La superioritat militar de les tropes nord-americanes va obligar els espanyols a demanar la rendició i el 12 d'agost de 1898 s'acaba la guerra.

El tractat de París firmat el 10 de desembre de 1898 va donar per acabada la guerra entre Espanya i Estats Units. Espanya va perdre Cuba, Filipines, Puerto Rico i Guam.

Cuba fou sotmesa a la tutela nord-americana fins al maig de 1902 quan va obtenir la seva independència amb l'Esmena Platt per la qual els Estats Units es reservaven el dret a intervenir a l'illa.

El reclutament de soldats

L'any 1837 es va establir el servei militar obligatori que incloïa la redempció en metàl·lic i la substitució. Les lleves de tropes de la guerra de Cuba estaven regulades per la " Ley de Reclutamiento y reemplazos de 11 de julio de 1885". Els homes de dinou anys quedaven inclosos en les quintes, amb el sorteig podien ser destinats a la península (dotze anys de

serveis) o a ultramar (quatre anys de serveis). Una segona fase del sorteig divideix els quintos depenent del número aconseguit, si era baixet et destinaven a les colònies i els alts a la península o passaves a la reserva.

El punt més discutit fou la possibilitat d'evitar el servei militar obligatori a canvi de pagar 1.500 pessetes per la península o 2.000 pessetes per ultramar. Aquest fet va portar moltes protestes, les famílies pobres no podien pagar i eludir el servei, s'anomena com la "contribució de sang".

Les condicions de vida dels soldats espanyols a l'illa

L'uniforme i els equips eren de mala qualitat, les espardenyees es feien malbé i els peus eren un focus constant d'infeccions, l'alimentació era escassa provocant anèmia i malalties i l'atenció sanitària era pèssima.

No es coneixen la xifra exacta de morts ni els motius. Segons l'estudi de Pedro Pascual Martínez estima que els morts van ser 44.389, del que un 6,98% van morir a causa dels combats i el 93,01% per malaltia. M. Fernández Almagro parla de 55.078 soldats morts dels quals 43.000 van morir per malalties.

El soldat Ramon Ginesta Marco

El Ramon, de cal Mellos, va embarcar-se en un vaixell i anar a Cuba a lluitar en una guerra que marcaria el final del colonialisme espanyol d'ultramar.

La paraula ultramar significava també un lloc de no retorn perquè allí s'hi enviaven els condemnats per algun delictes greu, com haver format part d'alguna guerrilla carlina. L'onze de juny de 1834, des del port de Tarragona, a bord del bergantí "Dario" van embarcar a Cuba tres homes de Marçà: Josep Perpiñà, casat, de 31 anys, Pere Ginesta, solter, de 26 anys i Josep Ginesta, solter, de 29 anys (Notícia apareguda al Diari de Barcelona el 15/06/1834). Mal presagi pel Mellos, parent segur dels embarcats.

Ramon Ginesta Marco va néixer el vint-i-tres 23 de juliol de 1876. Els seus pares eren Ramon Ginesta Maní, que aleshores era el sereno municipal, i Magdalena Marco Sangenís, germana del Jaume Marco que es va casar amb la Damiana Cunillera.

Com a curiositat, a l'acta del seu naixement que consta al Registre Civil, a sota del nom del nou nat hi ha anotat en llapis: Sereno. El matrimoni va tenir dos fills més, un noi més gran anomenat Josep Antoni i una nena més petita anomenada Maria Teresa.

La família vivia a la travessia de les Arenes, al que avui seria el carrer del Mestre Arnau, 6. La casa era de lloguer.

Quan el Ramon tenia set anys va morir la seva mare. El pare es va tornar a casar amb Teresa Marco Mañé i van tenir dues filles: Maria Rosa, coneguda com a Roseta i Maria Magdalena, coneguda com a Malena Ginesta Marco.

El Ramon Ginesta Marco va aprendre l'ofici de forner i va treballar al forn de pa de cal Fernandet, la fleca més gran que hi havia a Marçà en aquells anys.

Fins que va arribar l'hora de fer el servei militar. Era de la quinta de 1895. I del que es desprèn del document de la vida mililar fou ell qui va demanar el canvi i va marxar cap a Cuba.

A l'Arxiu Comarcal del Priorat miràvem els documents que havia deixat Baltasar Vendrell. Va ser una grata sorpresa trobar el full de servei amb tot el que el besavi havia fet per Cuba durant la seva estada com a soldat. És una mena de resum que se'ls donava als soldats quan es llicencien i explica totes les "Situaciones, Servicios i Vicisitudes" que han viscut durant el seu període militar, agreujat en el cas del Ramon, per la guerra colonial.

Això és el que diu el seu full de servei:

1895. Va ingressar a caixa el vint-i-u de setembre i va tenir el número 771 al sorteig. El 30 d'octubre és baixa i passa al regiment d'Infanteria Sevilla número 33, marxant amb llicència il·limitada fins al trenta de novembre que és cridat a concentració i s'incorpora al cos el tres de desembre. Aquest individu (el Ramon) va sol·licitar el canvi de destí amb el d'igual classe Miguel Castellano, de la zona d'Almeria, li fou concedit i el trenta va marxar cap a València, per embarcar-se cap a Cuba el dia primer de 1896.

Va arribar a l'illa el divuit de gener i es va reincorporar al regiment Sevilla 33 al mes de febrer. A Las Villas, amb el seu batalló va formar part de les accions següents: el nou de març a Vega de Sant Vicente, el deu a Horqueta i Colonia Carmita, el dia dinou a Horqueta, el vint-i-dos a Rio Vega, el vint-i-cinc a Minas Rojas., el dia vint-i-set a Solopas, l'onze d'abril a Ingenio Riedas, el divuit a Rio (?), el vint-i-u a Sant Antoni, el vint-i-dos a la Finca Rosa, el vint-i-vuit a la de Bacuino, el dos de maig a la d'Eguadey, el set a la Siniquita, el dia nou a Somas de Santa Rosa, el dotze a la de Ciego Romero, el tretze en Loma Cruz, el vint-i-quatre en Loma Viajaca, el vuit de juny a la de Furnias, el vint-i-quatre a la de Toribios, el vint-i-sis a la de l'Ingenio Progreso, el disset de juliol a Santa Rita, el vint-i-quatre a la de l'Ingenio Sabija, el vint-i-set a la important acció de Manicaragua, el set d'agost a la de Raterilla, l'endemà a Royo Piedra, el vint-i-vuit a la de Potrero Villarón, el vint-i-tres a la de Júlia, el tres de setembre a la de Jagua, el vint-i-tres a la de Juan López, el vint-i-quatre a la de Guabina, el sis d'octubre a una altra de Guabina, el setze a la del Colmenar de Vieta fins al divuit que va passar a San Marcos on va prestar servei de campanya fins a finals d'any.

El dia u de gener de 1897 embarcà rumb a Jucaro i es va quedar a Morón fins al dos de maig que estava als focs a la casa de Bernardo, tornant a Morón el mateix dia i fent els mateixos serveis fins al dia dos de novembre que va ingressar a l'hospital militar de Morón (no s'esmenta la causa), i el dia quatre se li va disparar el fusell resultant ferit a la mà dreta continuant a l'hospital fins a final d'any.

Restablert de la ferida, va sortir de l'hospital el dia quatre de gener de 1898 incorporant-se a Manzanillo i estant d'operacions fins al vint-i-set de març que va ingressar a l'hospital de l'esmentada ciutat fins al deu d'abril que va marxar cap a l'Havana on se li van fer els reconeixements reglamentaris i el vint-i-vuit de juny és declarat inútil pel servei de les armes, quedant en aquesta situació fins a final d'any.

El dinou de gener de 1899 va embarcar cap a la península desembarcant a Cartagena el tres de febrer. Com que s'ignorava el parador d'aquest individu, es van fer gestions per a

trobar-lo i resulta que havia tornat a la península i va fer cap a Marçà (on havia d'anar?). A finals d'abril és donat de baixa i passa a la Reserva de Gravelinas 89 i així fins a finals d'any.

1900. Procedent de l'anterior cos, per fi el mes d'abril passa al Regiment d'Infanteria Reserva de Gravelinas 89, ingressant en la 1a Agrupació.

1901. Tot l'any està inscrit en el mateix cos.

1902. El dinou de gener se li va fer el certificat de solteria.

1903. Tot l'any en la mateixa situació de reserva.

El 1904, a finals de desembre va ser baixa del regiment Reserva de Gravelinas 89 i va passar al Batalló 2n de Reserva de Tortosa 73.

A finals de març de 1905 obté la llicència absoluta per haver complert els dotze anys de serveis amb els abonaments corresponents.

EL *Grac del 2.º Cuerpo de Ejército*
y en su nombre el *Comandante Jefe del Batallón 2.º Be-*
rrona de Tortosa nº 73 = D. Baldomero Ma-
rquina Espartero

CONCEDO LICENCIA ABSOLUTA, por haber permanecido doce años en el servicio militar, desde la fecha de su ingreso en Caja, según lo dispuesto en los artículos 2.º y 7.º de la ley de reclutamiento, al *Soldado Ramón*
Jiménez Mario, hijo de *Ramón* y de *Magda-*
lena, natural de *Marsá*, Juzgado de primera instancia de *Peus*
provincia de Zaragoza, nació el día *29* de *Julio*
de 18 *76*, de oficio *Panadero*, su estado *casado*. Fué alistado en el reemplazo
de 18 *95* y clasificado como *Sold. Quinto*, habiendo prestado los servicios que se
expresan al dorso.

Y por haber cumplido su compromiso en el Ejército, expido la presente en *Tortosa 11 de*
Marzo de 1905.

Anotado al folio *43* núm. *43*
EL COMANDANTE MAYOR *Baldomero Marquina*

I aquesta és, aproximadament, una senyalització dels llocs on va està durant la guerra.

Cuba. Llocs on va estar el Ramon Ginesta Marco durant els anys 1896 a 1898

Pels seus serveis com a soldat, el Ramon va rebre una retribució mensual de 7,50 ptes.

El tres de febrer de 1899, quan va desembarcar a Cartagena, va tornar de seguida a Marçà. Conta el seu net, Ramon Ginesta Giné, que en tornar a casa, la seva mare (madrastra) no el va reconèixer.

El Ramon Ginesta Marco es va casar amb Maria Martí Vidiella, segurament el 1900 o principis del 1901 (tot i no tenir encara el certificat de solteria fet pels militars).

La Maria, nascuda el disset de febrer de 1884, era molt jove quan es va casar. Filla de Ramon Martí de cal Potra i de Joaquina Vidiella de cal Jeroni, van ser vuit germans dels quals sis no van passar dels cinc anys, només van arribar a adultes la Maria i la seva germana menor, Antònia.

El Ramon i la Maria van tenir una filla, Ramona, que va néixer el 1901 i un fill, Andreu, el 1905. La família vivia a la casa dels Potra, al carrer de Ricard Piqué, 1.

La Maria Martí, a causa d'una greu malaltia, va haver d'anar a Barcelona pel seu tractament. Allí es va estar a casa de la tia Teresa, germana del seu pare. Aquesta família havia marxat del poble establint-se a la capital i vivia al carrer del Consell de Cent, 418. El tretze de novembre de 1913, la Maria va morir a Barcelona.

En aquesta nova situació "l'Antònia, va ser cridada perquè tornés a Marçà a fer-se càrrec dels fills de la seva germana". Aquest és el comentari que en fa el net Ramon. L'Antònia treballava en aquell temps de minyona a Barcelona i voluntàriament o obligada, va tornar al poble per a fer-se càrrec de la Ramona i de l'Andreu.

S'estaven a la mateixa casa i amb ells vivia també la "Txima" Vidiella, la sogra del Ramon, una dona amb molt caràcter, segons records familiars.

El Ramon va treballar de pagès, al jornal o conreant un petit tros al Coll-roig i anava sovint a l'hort que tenia a l'Olleta, on durant la guerra es quedava moltes nits a dormir. Però la seva situació familiar, vivint amb la cunyada, li va portar sempre problemes, sobretot per part dels mossens. "T'has de casar Ramonet" li deia mossèn Manel Viñes, a la dècada dels cinquanta. Quan ja el tenia convençut li va demanar un duro i aquí es va acabar el tracte.

Tot i que en alguns censos i padrons consten com a matrimoni el cert és que el Ramon i l'Antònia, no van arribar a casar-se mai.

Ramon Ginesta Marco va morir el nou de gener de 1963 i Antònia Martí Vidiella el sis de novembre de 1964.

▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

Nota de Genealogia

Dels dos germans del Ramon que consten al Registre Civil no n'hem sabut mai res, potser van morir joves i no es va fer l'acta de defunció o van marxar a un altre lloc.

Les germanastres del Ramon són: Maria Rosa Ginesta Marco, casada amb Calixt Vernet Casals, de Porrera, els seus fills són Joaquina, casada amb Pelegrí Riera Munté, i

Rosend, solter. I Maria Magdalena Ginesta Marco, casada amb Miquel Barceló Samarra, de Coldejou, els fills són Ramon, que va morir durant la guerra i Lluís Barceló Ginesta, reconegut futbolista.

Ramona Ginesta Martí es va casar amb Josep Espasa Martí, de la Riera de Gaià.

Andreu Ginesta Martí es va casar amb Rosa Giné Folch, de cal Merla.

L'Andreu, paleta i bon dibuixat, a partir d'una fotografia molt petita, única que tenia de la seva mare, va fer un retrat.

Maria Martí Vidiella i Ramon Ginesta Marco

Altres marçanencs que van anar a Cuba

No coneixem cap registre d'homes de Marçà que haguessin anat a la guerra de Cuba. Revisant dades hem trobat alguns noms:

Al Registre Civil es recull la mort de dos soldats:

Josep Castelló Folch (1898), germà del Manuel, casat a cal Barrufet.

Joan Marco Pellejà (1897), de cal Rajoler.

A les notícies dels diaris de l'època que hem trobat hi ha bastants errors. Apareixen soldats suposadament de Marçà amb cognoms que no els trobem relacionats amb cap família i d'altres que no semblen del nostre poble. Alguns sí que els hem reconegut.

Diari de Tarragona del 10/03/1897, va tornar Salvador Blanco, de Marsá. La Creu Roja el va gratificar amb quinze pessetes. En realitat era Ramon Blanch Guiu, fill de Francesc Blanch Vernet, de Darmós i Joana Guiu Roda, ella emparentada amb els de Cal Potra.

La Vanguardia del 01/08/1898, comunica la mort de Pau Marco Giné, de Marçà. Fill de Miquel Marco Perpiñà, dels Guiamets i Maria Rosa Giné Giné. De cal Jusepó.

Lo Somatent del 04/01/1899 diu que la Comissió d'Auxilis de Reus ha ofert allotjament a Josep Borràs, de Marçà. Segurament es tracta de Josep Borràs Bru, conegut com el Iaio.

La Opinión de 10/01/1899 diu que la Creu Roja ha auxiliat a José Perpiñà, de Marçà. Potser es tracta de Josep Maria Perpiñà Benaiges, el farmacèutic, de cal Mas Gran.

Al Butlletí Oficial de la Província apareix dues vegades, en anys diferents i ja passada la guerra, una relació de morts a Cuba als que se'ls ha de pagar les retribucions que els deu l'estat. Hi consta Baptista Muntané Vallès, de Marçà, fill de Baptista i Raimunda. És un fill del Peret ferrer.

Els col·legis organitzaven subscripcions a favor dels damnificats a la guerra, les escoles de Marçà, el maig de 1897, també van col·laborar: la de nenes, amb la mestra Ramona Simón amb 6,70 pessetes i la de nens, amb el mestre Carles Matabacas, amb 8,05 pessetes.

www.marçaorigens.cat